

Od redaktora

Editorial

Słynny referat Nikity Chruszczowa, wygłoszony 25 lutego 1956 roku na nadprogramowej, zamkniętej sesji XX Zjazdu KPZR, wywołał ogromne poruszenie wśród komunistów na całym świecie, przyspieszając proces destalinizacji i liberalizacji w bloku sowieckim. Demaskacja Stalina i ujawnienie części jego zbrodni nie spotkała się jednak z entuzjazmem wszystkich mieszkańców imperium. W Gruzji, ojczyźnie Josipa Dżugaszwili, zakwestionowanie jego statusu i przekreślenie „kultu jednostki” wywołało gwałtowny sprzeciw. 5 marca 1956 roku, w trzecią rocznicę śmierci Stalina, w Tbilisi rozpoczęły się kilkudniowe masowe demonstracje przeciwko podjętej w Moskwie destalinizacji. Obok wyrazów wierności dla zmarłego wodza komunizmu pojawiły się gruzińskie hasła narodowe. „Ponad 60 tysięcy ludzi złożyło kwiaty pod pomnikiem Stalina, podczas, gdy setki innych jeździły po mieście ciężarówkami, autobusami, tramwajami i trolejbusami z podobizną dyktatora. »Chwała Wielkiemu Stalinowi!«, »Precz z Chruszczowem« [...]. Niektórzy demonstrujący domagali się nawet wystąpienia Gruzji ze Związku Radzieckiego” – opisuje William Taubman¹.

8 marca miasto ogarnął strajk powszechny. 10 marca w centrum stanęły barykady, demonstranci starli się z oddziałami wojska i milicji. Armia odzyskała kontrolę nad sytuacją za cenę śmierci 15 demonstrantów. Nieoficjalne dane mówią o 250 zabitych i tysiącu rannych². Ten fenomen dobrej pamięci o tyranie w jego kraju rodzinnym, represjonowanym przecież w latach stalinizmu nie mniej od innych republik, tłumaczy amerykański historyk Timothy Blauvelt w arcyciekawym studium, które drukujemy w niniejszym numerze „Wolności i Solidarności”.

Tematy pozostałych artykułów zamieszczonych w dziale *Studia* to sprawa Anny Rudzińskiej opisana przez Krzysztofa Tarkę, strajk w Ursusie w grudniu 1981 roku z udziałem J.J. Lipskiego przedstawiony przez Łukasza Garbala, a także analiza ideowa ruchu Solidarność w świetle tradycji republikańskiej pióra Marcina Gajka.

Osobny blok studiów zatytułowaliśmy *Lecha Wałęsa w sieci bezpieczeństwa*. Publikowane w nim teksty łączy kwestia stosunku aparatu bezpieczeństwa PRL do Lecha Wałęsy na różnych etapach jego biografii. Jan Skórzyński analizuje domniamaną współpracę Wałęsy z SB w latach 1971-1975 na podstawie teczki TW „Bolka”, Tomasz Kozłowski przedstawia postawę przywódcy Solidarności podczas internowania w roku 1982, a Andrzej Friszke opisuje próby wytoczenia mu procesu politycznego, podejmowane w stanie wojennym.

Z okazji 40-lecia założenia Komitetu Obrony Robotników „Wolność i Solidarność” prezentuje mało znane materiały źródłowe do początków KOR. Dokumenty te pokazują narodziny środowiska opozycyjnego, które utworzyło Komitet i pierwsze miesiące akcji pomocy dla represjonowanych uczestników protestów z czerwca 1976 roku. Ponadto w numerze Elżbieta Matynia interpretuje „polską republikę solidarnościową lat 1980-1981” jako wyjątkową sferę publiczną umożliwiającą obywatelską partycypację na nieznaną dotąd skalę. Marcin Kula polemizuje ze spojrzeniem polskich socjologów na fenomen ruchu Solidarności i zmianę ustroju w Polsce. Tomasz Łubieński przypomina nietuzinkową sylwetkę Jana Strzeleckiego. Jan Kofman przedstawia monografię Inki Słodkowskiej o ruchu Komitetów Obywatelskich z lat 1989-1992.

¹ W. Taubman, *Chruszczow. Człowiek i epoka*, Wrocław 2012, s. 326.

² R. Miedwiediew, *Ż. Miedwiediew, Nieznany Stalin*, Warszawa 2006, s. 156-157.

Nasze pismo, po okresie niepewności, znalazło nowego wydawcę, którym jest Collegium Civitas. We współpracy z Europejskim Centrum Solidarności „Wolność i Solidarność” będzie się ukazywać się jako rocznik naukowy, głównie w wydaniu elektronicznym.

Kolejne numery, a także szczegółowe informacje o piśmie i wskazówki dla autorów znajdują na stronie internetowej: <http://www.civitas.edu.pl/collegium/uczelnia/nauka-i-badania/publikacje-cc/wolnosc-i-solidarnosc>

Jan Skórzyński